

VÄLIKYSYMYS 4/2004 vp

Kunnallisten peruspalveluiden turvaaminen

Eduskunnalle

Kuntien itsehallinnollinen asema on meidän maassamme tärkeä arvo niin kansalaisille kuin kuntien päättäjillekin. Kunnan asukkaiden itsehallinto on kansanvaltaisen yhteiskunnan perusta, ja kunta on kansalaisille tärkeiden palveluiden keskeisin tarjoaja.

Kuntien itsenäisyyden oleellinen perusta on taloudellinen omavaraisuus, ja siksi kunnallisen itsehallinnon perusta ja sen keskeinen ominaispiirre ovat kuntien verotusoikeus ja kuntien oman tulorahoituksen riittävyys.

Kunnallisverotulojen kasvu on kuitenkin viime aikoina hiipunut tavalla, joka vaarantaa kuntien taloudellisen omavaraisuuden. Kuntatalouden keskeinen ongelma on epäennustettavuus ja epävakaus. Tämä näkyy myös kunnallisveron kehityksessä. Kunnallisverotuotto on vaihdellut rajusti. Merkillepantavaa kuitenkin on, että viime vuosikymmenen aikana kunnallisveron tuoton kehitys oli 1990-luvulla miinusmerkkinen ainoastaan yhtenä vuonna (1997), vaikka tätä vuosikymmentä leimasi poikkeuksellisen voimakas kansantalouden lama.

Kunnallisverotulojen kasvu on nyt käytännössä pysähtynyt. Itse asiassa kunnallisveron tuotto on sekä viime että tänä vuonna kääntynyt miinusmerkkiseksi. Viime vuonna kunnallisverotulot olivat yhden prosenttiyksikön pienemmät kuin edellisenä vuonna. Tänä vuonna kunnallisverotulojen arvioidaan alenevan 1,4 prosenttia viime vuoteen verrattuna. Tilanteen vakavuus korostuu, kun otetaan huomioon, että kunnat ovat kuitenkin koko ajan korottaneet tuloveroprosenttejaan.

Kokonaisuutena tämä vuosi tulee olemaan kolmas perättäinen vuosi, jolloin kuntien yhteenlasketut verotulot (kunnallisvero + yhteisövero) ovat alentuneet. Kunnallisverotulojen heikon kehityksen taustalla ovat paitsi kansantalouden hidas kasvuvauhti myös valtion tuloveroratkaisuista johtuvat kuntien tulomenetykset.

Verotulojen huono kehitys ei ole ainoastaan pienten kuntien ongelma, vaan myös suurten kaupunkien verotulojen kasvu on oletettua hitaampaa. Verotulokehityksen näivettyminen jättää koko kuntasektorin elinvoimaisuutta.

Sinänsä kuntien talouden tasapainottumisongelmat kohdistuvat edelleenkin erityisesti pieniin, alle 10 000 asukkaan kuntiin. Negatiivisen vuosikatteen kuntien määrän ennustetaan ensi vuonna kaksinkertaistuvan viime vuoteen verrattuna.

Hallitus vakuuttaa, että kuntatalous on kohe- nemassa. Hallitus odottaa kuntien verotulojen kasvavan ensi vuonna noin neljä prosenttia, ja lisäksi hallitus ylvästelee valtionosuuksien lisäämisellä.

Kuntien verotulojen — erityisesti kunnallisveron — kasvuodotus on tosiasiassa erittäin epävarmalla pohjalla, koska kokonaistuotannon hienoinen kasvukaan ei näy työllisyydessä ja siten kuntien verotuloissa. On aivan selvää, että hallitus jää kauas 100 000 työpaikan lisäystavoitteenaan, mikä ei voi olla vaikuttamatta kuntien verotuloihin.

Kuntien järjestämät hyvinvointipalvelut ovat uhattuina, sillä hallituksen työllisyystvoite ei näytä toteutuvan vaan pikemminkin näyttää

kääntyvän päälle. Se vähentää kuntien verotuloja.

Tänä vuonna kuntien laskennallisten valtionosuuksien kasvusta valtaosa on kuntien verotulomenetysten kompensointia. Ensi vuonna kuntien valtionapuja lisätään erityisesti indeksi- ja kustannustenjaon tarkistusten seurauksena. Valtionosuuksien lisäyksessä ei siten ole kysymys kuntien ja valtion välisen rahoitusvastuun uudelleenarvioinnista siten, että valtion vastuuta kuntien palvelujen rahoituksesta lisättäisiin.

Vuonna 2002 maassamme oli 57 kuntaa, joiden valtionosuudet olivat suuremmat kuin kunnan omat verotulot. Vuonna 2004 tällaisia kuntia on ennustettu olevan 110, siis neljännes Suomen kunnista. Tänä vuonna kuntien harkinnanvaraisista valtionosuutta haki melko tarkalleen puolet kunnista.

Kansalaisille tärkeän hoitotakuun käyttöönotto ja odotettu potilasjonojen purku tuovat kunnille merkittävän kustannuslisän, jota niille ei hyvitetä täysimääräisesti. Kunnilla on suuria vaikeuksia vastata järjestelmän mukaisesta osuudesta.

Hallitus ennakoi, että kuntatalous kääntyisi paremmaksi vuonna 2008. Tämä oletamus lepää kuitenkin täysin spekulatiivisella pohjalla. Oletamus perustuu kuntien tulojen aiempaa nopeampaan ja kustannusten aiempaa hitaampaan kasvuun.

Viime vuosina kuntien toimintamenot ovat kasvaneet keskimäärin viisi prosenttia vuosittain. Tänä vuonna ne kasvavat arviolta 4½ prosenttia. Hallituksen lähtökohtana on kuitenkin menojen kasvun painaminen neljään prosenttiin ja samanaikainen verotuksen tuoton neljän prosentin kasvu. Ministeri Manninen toteaaakin: "Jotta myönteinen kehitys toteutuisi, kunnilta

edellytetään tiukkaa menokuria. Samoin tarvitaan toimia palvelutuotannon tehostamiseksi ja kuntien yhteistyön syventämiseksi." Tämänkin jälkeen kuntatalous säilyisi kireänä ja siten kuntien mahdollisuudet tarjota kansalaisille tärkeitä palveluja heikkoina.

Valtio hyvittää kunnille toteutunutta kustannuskehitystä jälkikäteen. Tuoreimman päätöksen mukaan hyvityksestä suuri osa painottuisi myöhemmille vuosille, osa lykätään jopa ensi vaalikauteen.

Kunnallisveron tuoton heikko kehitys on erittäin vakava uhka paitsi kunnalliselle itsehallinnolle myös kansalaisten peruspalveluille ja siten koko hyvinvointiyhteiskunnalle.

Kuntien menot ovat vuosina 2000—2003 kasvaneet keskimäärin 5,7 prosenttia vuodessa. Samanaikaisesti kun kuntien verotulot alenivat viime vuonna 4 prosenttia, niiden menot kasvoivat 4,8 prosenttia. Tänä vuonna verotulojen arvioidaan pienentyvän vajaan prosentin, mutta menot kasvavat edelleen yli 4 prosenttia.

Edellä olevan perusteella ja Suomen perustuslain 43 §:ään viitaten esitämme valtioneuvoston asianomaisen jäsenen vastattavaksi seuraavat välikysymykset:

Kuntien talousvaikeuksien takia kansalaisille tärkeät peruspalvelut uhkaavat heikentyä tulevina vuosina kuntien lisävelkaantumisen ja kunnallisveroprosenttien korotuksista huolimatta. Hallituksen oletamus verotulojen kehityksestä ja kuntien menojen kasvuvauhdista ei ole kestävä pohjalla. Miten hallitus aikoo lähivuosina turvata kuntien riittävän rahoituksen kansalaisille kuuluvien peruspalvelujen varmistamiseksi?

Helsingissä 5 päivänä lokakuuta 2004

Martti Korhonen /vas
Veijo Puhjo /vas
Kari Uotila /vas
Annika Lapintie /vas

Markus Mustajärvi /vas
Matti Kangas /vas
Matti Kauppila /vas
Anne Huotari /vas

Unto Valpas /vas	Petri Salo /kok
Jaakko Laakso /vas	Sari Sarkomaa /kok
Erkki Virtanen /vas	Kimmo Sasi /kok
Minna Sirnö /vas	Arto Satonen /kok
Suvi-Anne Siimes /vas	Timo Seppälä /kok
Pentti Tiusanen /vas	Juhani Sjöblom /kok
Mikko Immonen /vas	Marja Tiura /kok
Outi Ojala /vas	Irja Tulonen /kok
Esko-Juhani Tennilä /vas	Raija Vahasalo /kok
Mikko Kuoppa /vas	Jan Vapaavuori /kok
Iivo Polvi /vas	Ahti Vielma /kok
Eero Akaan-Penttilä /kok	Jari Vilén /kok
Sirpa Asko-Seljavaara /kok	Ben Zyskowicz /kok
Kaarina Dromberg /kok	Heidi Hautala /vihr
Leena Harkimo /kok	Erkki Pulliainen /vihr
Pertti Hemmilä /kok	Oras Tynkkynen /vihr
Hanna-Leena Hemming /kok	Janina Andersson /vihr
Jyri Häkämies /kok	Rosa Meriläinen /vihr
Ilkka Kanerva /kok	Jyrki Kasvi /vihr
Jyrki Katainen /kok	Kirsi Ojansuu /vihr
Pekka Kuosmanen /kok	Osmo Soininvaara /vihr
Esko Kurvinen /kok	Ulla Anttila /vihr
Jere Lahti /kok	Irina Krohn /vihr
Kalevi Lamminen /kok	Anni Sinnemäki /vihr
Jouko Laxell /kok	Tuija Brax /vihr
Suvi Lindén /kok	Tarja Cronberg /vihr
Marjo Matikainen-Kallström /kok	Päivi Räsänen /kd
Olli Nepponen /kok	Kari Kärkkäinen /kd
Tuija Nurmi /kok	Sari Essayah /kd
Heikki A. Ollila /kok	Toimi Kankaanniemi /kd
Reijo Paajanen /kok	Leena Rauhala /kd
Maija Perho /kok	Bjarne Kallis /kd
Lyly Rajala /kok	Raimo Vistbacka /ps
Paula Risikko /kok	Timo Soini /ps
Martin Saarikangas /kok	Tony Halme /ps